

Statsforvalterens vurdering av Os kommune - 2021

Statsforvalterens kommunebilde bygger på tilgjengelig KOSTRA-statistikk, annen nasjonal statistikk, tilsyn, økonomiforvaltning og kommunedialog. Vi har med utgangspunkt i dette utarbeida ROS-analyser for ulike tjenester. Kommunebildet vi presenterer, er et sammendrag av hvordan Statsforvalteren oppfatter status og utfordringer på sentrale fagområder i kommunen. ROS-analyser gjelder kun fagområder der Statsforvalteren gjennomfører tilsyn eller er tillagt et ansvar i lov eller forskrift.

Kommunebildet er oppdatert 1. oktober 2021.

Vi har valgt å gruppere kommentarene i tre kategorier:

	Områder med god kompetanse, kapasitet og kvalitet
	Områder med forbedringspotensial innen kompetanse, kapasitet og kvalitet
	Områder som er sårbare innen kompetanse, kapasitet og kvalitet

SSBs befolkningsprognose anslår en endring fra 1 870 innbyggere i 2021 til 1 892 i 2040 etter hovedalternativet.

Antall eldre relativt til hvor mange som er i yrkesaktiv alder er et mål på evnen til å finansiere økt etterspørsel av kommunale tjenester fremover. Antall innbyggere i alderen 20-66 år per eldre over 80 år endrer seg fra 9,5 i 2020 til 7,7 i 2025 og 3,9 i 2040. Landsgjennomsnittet er 14,3, 12,1 og 6,8.

Barnevern

Indikator på hvorvidt kommunen gir barn og familier riktig hjelp til rett tid, er forberedt til barnevernreformen 2022 og sikrer forsvarlig oppfølging av fosterhjem.

Sentrale nøkkeltall/begrep:	Kom	Fylket
<i>Kommunemonitor 2020</i>		
✓ Fristbrudd i undersøkelsessaker	0 %	7,3 %
✓ Barn i hjelpetiltak uten tiltaksplan	0 %	9,9 %
✓ Barn i fosterhjem som ikke har fått oppfølging i tråd med regelverk	0 %	7,5 %

Os kommune er i et interkommunalt samarbeid med Røros som vertskommune. Rapportering viser at kommunen oppfylder lovkrav. I møte med kommunene har det fremkommet at de har rutiner for tverrfaglig arbeid. Tjenesten vurderes som god.

Helsestasjon- og skolehelsetjeneste

Det foreligger en nasjonal [faglig retningslinje for helsestasjons- og skolehelsetjenesten](#). Denne inneholder anbefalinger som skal bidra til gode og tilgjengelige tjenester. I Os kommune ser vi at avtalte årsverk i helsestasjon og skolehelsetjeneste er 55,6 årsverk pr. 10 000 innbyggere 0-20 år (landet 46,3). Når det gjelder hjemmebesøk til nyfødte ligger kommunen på 90,0 % (landet 69,9).

Leve hele livet

Statsforvalteren viser til strategien «Leve hele livet» (se [Helsedirektoratets side](#)). Os kommune har Leve hele livet som en del av folkehelseplan. Planen var oppe til politisk behandling j januar 2021. Kommunen viser til at lovpålagt medvirkning er ivaretatt, og at kravet til deltagelse i nettverk er oppfylt.

Landbruk

Som jordbruksmyndighet synes kommunen å ha god forvaltningspraksis. Som skogbruksmyndighet synes kommunen å ha god kompetanse, men det kan spørres om det er tilstrekkelig kapasitet. Dette fordi kommunene ikke har bokført gjennomføring av noen risikobaserte kontroller av skogtiltak i 2020.

Helse og omsorg

Legetimer per uke per beboer i sykehjem er 0,58 timer mot 0,56 timer på landsbasis. Legetimer er indikator på kvalitet i tjenesten.

Årsverk med helseutdanning i omsorgstjenesten ligger på 90,6 %, som er over landssnittet for øvrig med 77,7 %. Nasjonale mål om forskyvning av pasientbehandling i fra spesialisthelsetjenesten til kommunehelsetjenesten krever at kommunen fortsatt jobber med kompetansehevende tiltak.

Av innbyggere over 80 år bor 10,1 % på sykehjem. Dette er under andel på landsbasis som er på 11,4 %. 29,2 % av brukerne av hjemmetjenester er under 67 år % i Os. De ligger med dette under landsgjennomsnittet som er på 48,3 %. Kommunen bør ha fokus på å styrke hjemmebaserte tjenester i tråd med nasjonale anbefalinger.

Fastlegesituasjonen

Kommunen skal sørge for at personer som oppholder seg i kommunen, tilbys nødvendige helse- og omsorgstjenester. For å oppfylle dette ansvaret skal kommunen blant annet tilby en fastlegeordning. Statsforvalteren anser fastlegesituasjonen i Os som tilfredsstillende, med tilstrekkelig antall ledige listeplasser og alle hjemler er besatt. Ingen av legene er spesialist i allmenmedisin. Statsforvalteren vil understreke at det er store utfordringer med rekruttering av fastleger i flere av kommunene i Innlandet. Det er derfor viktig at kommunene jobber med rekrutteringstiltak for å ivareta kontinuitet i relasjonen mellom lege og pasient og sikre stabilitet i legetjenesten.

Barnehage og opplæring

I 2020 oppfyller to av to barnehager normkravet til pedagogisk bemanning med dispensasjon i forhold til antall barn. Andelen ansatte med barne- og ungdomsarbeiderfag ligger på 47,3 %, mens landsgjennomsnittet ligger på 21,5 %.

I perioden 2017-21 har elevene lavere gjennomsnittlig grunnskolepoeng enn landet for øvrig, med unntak av 2018-19. I elevundersøkelsen 2020 for 7. trinn skåres det 4,2 skalapoeng på faktoren trivsel, landsgjennomsnittet for trivsel er 4,2.

Kommunen deltar i følgende kompetansetiltak:

I samarbeid med Nord-Østerdals-regionen om lokal kompetanseutvikling:

- Regional ordning (barnehage- Kultur for læring - kartlegging)
- Desentralisert ordning (skole- tverrfaglige temaer i fagfornyelsen med vurdering)
- Kompetanseløftet for spesialpedagogikk og inkluderende praksis (2021 kartlegging)

Oppvekst

Oppvekstprofilen til Os viser de har unge i kommunen som står utenfor skole og arbeidsliv, men andelstall kan ikke vises av hensyn til personvern (andel i Innlandet 11,7 %). Andelen i kommunen som gjennomfører videregående skole er på 82 % og høyere enn i fylket for øvrig (Innlandet 76 %). Det kan være nyttig for kommunen å legge til rette for gode kvalifiserende tiltak for unge som står utenfor jobb og arbeidsliv. Ungdata-undersøkelsen er ikke blitt gjennomført i Os i 2020, eller det mangler data om kjønn og klasseser, slik at andel unge som oppgir å være fornøyd med lokalmiljøet er ukjent (Innlandet 70 %).

14 % av barna i Os lever i husholdninger med vedvarende lavinntekt (Innlandet 13 %). Andelen barn som bor trangt er på 21 % (Innlandet 14 %).

Kommunen bør bruke sine virkemidler målrettet for å bidra til god integrering og legge grunnlag for gode oppvekstvilkår. Det er også viktig å utvikle et godt samarbeid mellom flere etater og god samordning av tjenester til utsatte barn og unge. Se [oppvekstprofil](#).

Sosiale tjenester

Statsforvalteren viser til brev fra arbeids- og velferdsdirektoratet av 04.02.21 som inneholder nasjonale mål og hovedprioriteringer for de sosiale tjenestene i arbeids- og velferdsforvaltningen for 2021. Vi anmoder om at kommunene merker seg innholdet i [kommunebrevet](#) og vurderer behov for styrking av de sosiale tjenestene i egen kommune.

- 2,6 % av innbyggerne mottar sosiale tjenester. (Innlandet 2,5 %.)
- 20,8 % av de som mottar sosiale tjenester er i aldersgruppen 18-24 år. (Innlandet 19,6 %.)
- 35,4 % av de som mottar sosiale tjenester har hjelpebehov som varer lengre enn 6 mnd. (Innlandet 36,1 %.)
- 20,8 % av de som mottar sosiale tjenester forsørger barn. (Innlandet 25,3 %.)

En trygg og forutsigbar bosituasjon er en sentral velferdspilar. Strategien "Alle trenger et trygt hjem" representerer en samordnet innsats for å trygge bosituasjon og bedre levevilkårene for vanskeligstilte. Informasjon om satsningen finnes på disse nettstedene; [Statsforvalteren i Innlandet](#) og [regjeringen.no](#). Av husholdninger som mottar sosiale tjenester bor 6,3 % i selveid bolig (Innlandet 9,3 %).

Arbeid og aktivitet er viktige virkemiddel for å forebygge lavinntekt og utenforskap. Det er derfor et ansvar for kommunen å tilby personer under 30 år som mottar sosiale tjenester tilbud om kvalifiserende tiltak. Kommunen har ansvar for å ivareta at kvalifiseringsprogram og andre kvalifiserende tiltak er tilgjengelig. Dersom den som mottar sosialhjelp er under 30 år skal kommunen stille deltakelse som vilkår for økonomisk stønad, se [denne siden](#).

Os hadde så få deltakere i kvalifiseringsprogram i 2020 at tall ikke kan offentliggjøres. 30 % i aldersgruppen 18-24 år (Innlandet 43,1 %), og 37,5 % i aldersgruppen 25-29 år (Innlandet 34,2 %) som mottok sosiale tjenester hadde vilkår om arbeidsrettet aktivitet.

Folkehelse - fysisk aktivitet

Å være fysisk aktiv gir glede og mestring for mange. Det skal være enkelt å være fysisk aktive ut fra egne forutsetninger. Folk flest er for lite fysisk aktive. Aktivitetsnivået synker med alderen, og nedgangen starter tidligere enn før. Kun tre av ti voksne er aktive nok, og bare halvparten av 15-åringene. I regjeringens *Handlingsplan for fysisk aktivitet 2020-2029*, trekkes det frem kommunenes store påvirkningskraft når det gjelder tilrettelegging for aktivitetsfremmende lokalmiljøer.

I Os er andelen 17-åringene som oppgir at de trener sjeldnere enn ukentlig 21 %, mot 25 % i Innlandet og landet for øvrig. For mer informasjon se <https://www.fhi.no/hn/folkehelse/folkehelseprofil/>.

Rus og psykisk helse

Brukerplan er et verktøy for å kartlegge omfanget av rus- og psykiske problemer blant tjenestemottakere i kommunen. Resultatene av kartleggingen gir informasjonsgrunnlag for planlegging og dimensjonering av framtidige tjenester. Kommunen har innført brukerplankartlegging i sin tjeneste.

Kommunen har interkommunalt samarbeid med Røros kommune om psykolog i helse- og omsorgstjenestene (lovkrav fra 2020).

Kommunen og lokalt DPS avsluttet interkommunalt forprosjekt om å opprette FACT team. Kommunen utreder nå sammen med kommunene i Nord-Østerdal en annen samhandlingsmodell, interkommunal rus- og psykisk helsetjeneste. FACT-team er en anbefalt måte for samarbeid mellom kommunene, spesialisthelsetjeneste og andre.

Forurensning

Os kommune har god kjennskap til hele ledningsnettets alder, gjennomsnittlig alder er 36 år, og gjennomsnittlig årlig fornyelse ligger på 0,6 %. Mange av kommunens innbyggere er ikke tilknyttet kommunal avløpstjeneste. Arbeidet med spredte avløp er derfor viktig for å redusere den totale miljøpåvirkningen av avløp i kommunen.

Helhetsvurderingen trekkes ned av at kommunen ikke har opprettet bruker i Grunnforurensning, og dermed ikke oppfyller sine plikter som myndighet for grunnforurensning. Det ligger flere lokaliteter til godkjenning i databasen. Andelen avfall som leveres til materialgjenvinning (39,4 %) ligger under landssnittet og nasjonale mål (50 %).

Vannforvaltning

Vi har hatt lite kontakt med kommunen om vannforvaltning, og har derfor lite informasjon om hvordan kommunen jobber med dette. Det er positivt at kommunen bidrar økonomisk til vannområde Glomma og Grensevassdragene (felles budsjett), og med prøvetaking.

Klima

Kommunen har en klima- og energiplan fra 2010. Vi oppfordrer kommunen til å ha en oppdatert plan for klima- og energispørsmål. Kommunen har sammen med de øvrige Nord-Østerdalskommunene vist initiativ for slik revisjon nå med mål om vedtatt plan i 2023. Os kommune besvarte ikke vår kommuneundersøkelse i 2019 om bl.a. hvilke klimatiltak som var gjennomført siste år. Os har ikke søkt om midler til tiltak fra tilskuddsordningen Klimasats siden 2016, så vi oppfordrer til mer innsats med utslippskutt. Kommunen deltar i nettverket Klimapartner Innlandet. Kommunen har begrenset med informasjon om klima på sine hjemmesider.

Kommuneøkonomi

Bra netto driftsresultater over flere år, svært bra i 2020, men planlegger for negativt i 2021 og gjennom planperioden. Moderat gjeldsnivå og høy gjeldsbelastningen. Kommunen har bra likviditet og foreløpig bra nivå på disposisjonsfondet. Det planlegges med bruk av disposisjonsfond for å balansere budsjettet i planperioden. Driftsnivået per nå er for høyt. Når ikke egne vedtatte måltall i perioden. Det må større omstilling til for å få et positivt netto driftsresultat som kan gi avsetning på fond. Har hatt en økning i lånegjeld.

Negativ befolkningsutvikling de siste 10 årene, stabiliserer seg fremover. Endring i befolkningssammensetningen med flere eldre og færre yngre vil kreve omstillinger i kommunen.

Samfunnssikkerhet

Siste tilsyn ble gjennomført i 2017. Kommunen arbeider godt med samfunnssikkerhet og beredskap, og er spesielt aktive på bruk av systemer for varsling og kommunikasjon. På grunn av Koronapandemien har det ikke blitt gjennomført tilsyn i 2020/2021. For øvrig er ikke Os kommune sin helhetlig ROS-analyse eller overordnet beredskapsplan oppdatert og revidert i tråd med krav i lov og forskrift. Jf. Kommuneundersøkelsen 2021. Helhetlig ROS er under behandling og vil sluttbehandles i slutten av 2021. Os kommune har ikke gjennomført Kommuneundersøkelsen 2021.

Jordvern

Kommunen har omdisponert 43,3 daa dyrka mark de siste fem årene (2,9 daa er samferdselsanlegg og teknisk infrastruktur). Med dette bryter kommunen målene fra nasjonale jordvernstrategi, og Statsforvalteren oppfordrer sterkt til at kommunen har oppmerksomhet på jordvern i sin arealforvaltning.

Samfunns- og arealplanlegging

Kommuneplanens samfunnsdel er vedtatt i 2015, og gjeldende arealdel vedtatt i 2008. Det er igangsatt full revisjon av arealdelen, dette er positivt. Kommunen bør også vurdere revisjon av samfunnsdelen. Kompetansen og kapasiteten i kommunen på fagområdet vurderes som sårbar, selv om kapasiteten er økt fra 2020 til 2021.